

KOMPETENCIJŲ UGDYMO PAVYZDŽIAI

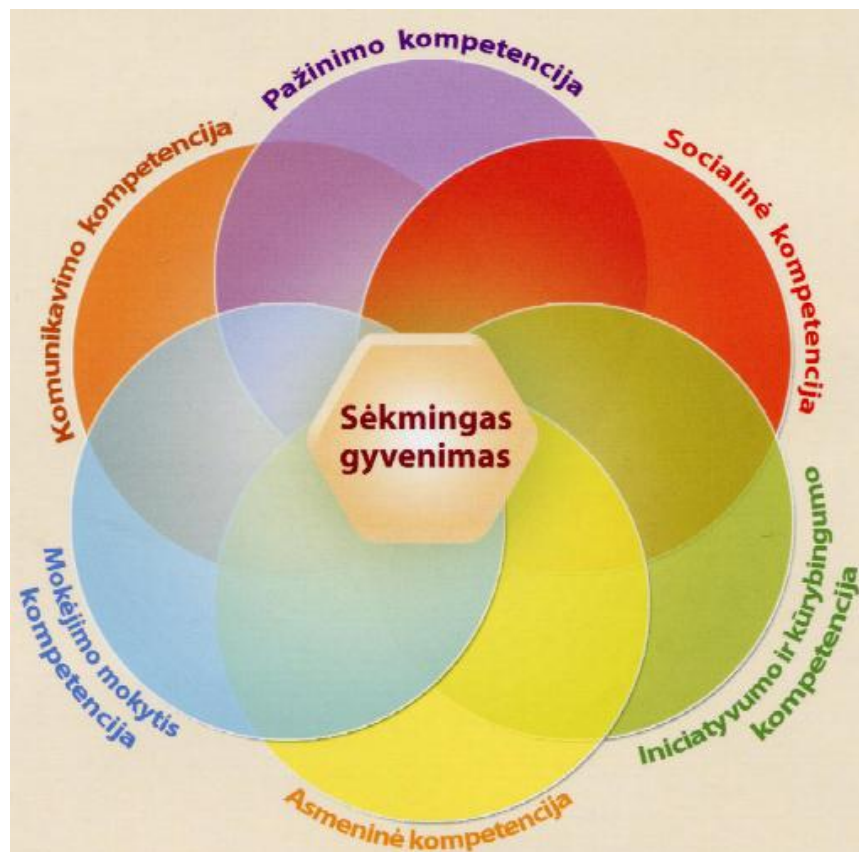
Įvadas

Šiuo metu nemažai kalbama apie kompetencijas ir jų ugdymą. Apie jas kalbame įgyvendindami Bendrąsias programas ir Europos sąjungos projektus. Šioje metodinėje medžiagoje dalinsimės patirtimi, kaip „atnešti“ kompetencijas į pamoką.

Viena iš pagrindinių ugdymo turinio atnaujinimo kryptių – orientuoti ugdymo turinį į bendrųjų kompetencijų ir esminių dalykinių kompetencijų ugdymą. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) numatoma, kad mokinys baigdamas mokyklą bus įgijęs šias bendrąsias kompetencijas:

- ✚ mokėjimo mokytis;
- ✚ komunikavimo;
- ✚ pažinimo;
- ✚ socialinę;
- ✚ iniciatyvumo ir kūrybingumo;
- ✚ asmeninę.

Visos bendrosios kompetencijos yra glaudžiai susijusios ir persipynusios, pavyzdžiui, bendradarbiavimas yra būdingas visų kompetencijų elementas. Kai kurie kompetencijų elementai skiriasi tik tam tikrais aspektais.

1 paveikslas. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010)

Kompetencijos ugdomos sprendžiant tam tikras užduotis ir problemas įvairiose situacijose, kuriose mokinys gali tikslingai, planingai ir sąmoningai veikti.

Šiame įvade trumpai apžvelgsime visas kompetencijas, kurių ugdymo pavyzdžius rasite metodinėje kompetencijų ugdymo medžiagoje.

Mokėjimo mokytis kompetencija

Šiai kompetencijai prielaidas sukuria daug veiksnių, iš jų, mokslininkų nuomone, ypač svarbūs tokie:

- 1) žinios apie mokymąsi ir atmintį apskritai;
- 2) žinios apie kiekvieno individo asmeninį mokymosi stilių;
- 3) žinios ir gebėjimai taikyti tam tikras mokymosi strategijas;
- 4) mokymosi veiklos planavimas, valdymas ir kontrolė;
- 5) ilgalaikio, t. y. kreipiamo į ateitį asmeninio mokymosi proceso organizavimas.

Sėkmingas savo paties mokymosi organizavimo ir valdymo procesas yra grindžiamas kreipiamą į tikslą ir strategijas mokymosi veikla. Mokinys išsikelia mokymosi tikslus, atsižvelgdamas į mokymosi strategijas siekia jų ir per mokymosi proceso eigą kontroliuoja savo žingsnius. Tuo grindžiama nuomonė, kad žmogus geba pats organizuoti savo mokymosi procesą, jį valdyti ir kontroliuoti. Bet reikia pabrėžti, kad ši veikla nevyksta kaip savaime suprantamas dalykas, ir mokinio veikla ne visuomet atitinka tai, kas yra sėkmingas savo paties mokymosi reguliavimo procesas. Gebėjimas pačiam organizuoti mokymosi veiklą, jį valdyti ir kontroliuoti yra kiekvieno individo potencialas, t. y. vidinės paslėptos galios, kurias pedagogas turėtų pažinti, puoselėti, įvairiapusiskai skatinti jų sklaidą (*Pukevičiūtė J. V. // Acta Paedagogica Vilnensia, 2007*).

Norėdami vertinti mokinio mokėjimo mokytis kompetenciją, turime išsiaiškinti, kas parodytų, ar mokinys moka mokytis. Mokantis mokytis mokinys:

- mokosi, tobulėja, tiki mokymosi sėkme;
- prisiima atsakomybę už savo mokymąsi;
- apmąsto mokymosi veiklą ir rezultatus;
- išsikelia realius mokymosi tikslus;
- geba planuoti, stebėti ir koreguoti savo mokymąsi;
- kryptingai ir atkakliai siekia išsikeltų tikslų;
- siekia paramos ir noriai teikia ją kitiems;
- randa sau tinkamus mokymosi būdus.

Orientuojantis į tokį ugdymo procesą, kurio metu mokinys įsitraukia į aktyvų ir sąmoningą mokymąsi, taikomi aktyvaus mokymo ir mokymosi metodai bei strategijos. Todėl toliau kompetencijų ugdymo pavyzdžiai bus pateikiami naudojant įvairius metodus ir strategijas.

Gebėjimas išvelgti mokymosi mokytis svarbą (mokinys jaučia poreikį mokytis, tobulėti). Mokymosi mokytis svarbos individui supratimas yra labai reikšmingas savarankiškam mokymosi procesui ir sudaro prielaidas šio proceso pradžiai, nes be šių dalykų negalėtų prasidėti joks sąmoningas ir tikslingas mokymasis (*Dubs, 1998; Straka, 2005*). Mokymosi poreikis gali susiformuoti remiantis interesais, aukšta vidine motyvacija arba būtinybe pasirengti atsiskaitomajam darbui, t. y. įprasminti šią veiklą (*Straka, Gramlinger, Delicat, Plaßmeier, 2001*).

Gebėjimas išvelgti mokymosi mokytis svarbą tiesiogiai susijęs su mokinių motyvacija, kurios žadinimas / skatinimas geriausiai atsiskleidžia pamokos pradžioje.

Mokinio darbų aplankas – tam tikras pačių mokinių atrinktų geriausių savo darbų rinkinys. Mokiniai aktyviai dalyvauja šiame procese, sudarydami ir formuodami savo aplankų skyrius, identifikuodami mokymosi kriterijus ir išrinkdami darbų pavyzdžius, geriausiai atspindinčius nustatytus kriterijus. Be to, mąstymas apie savo ankstesnius darbus ir apie tai, kaip jie atitinka numatytus pasiekimus, padeda mokiniams kelti naujus mokymosi tikslus. Būtent to siekdami mes naudojame mokinio ar mokinių aplankus ir taip naudojami jie tampa prasmingi (*Shirly-Dale Easley, Kay Mitchell, 2007*).

Komunikavimo kompetencija

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384) įvade rašoma:

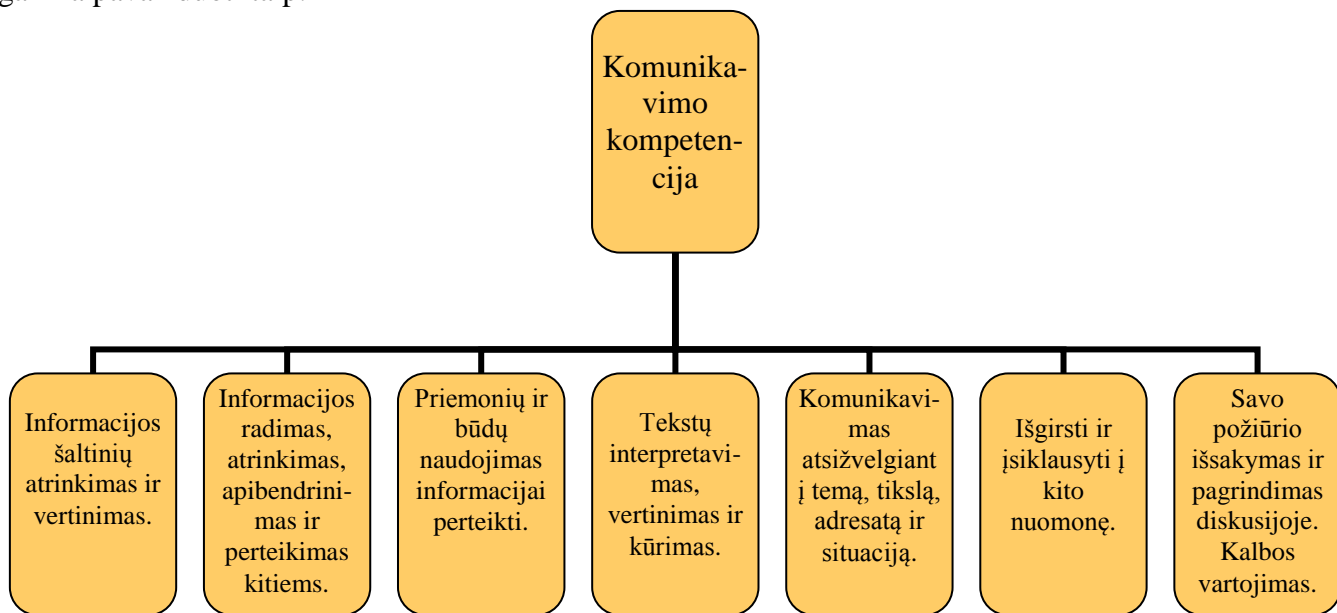
„14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:

[...];

14.2. komunikavimo. Siekia konstruktyvaus dialogo, atsakingai vartoja kalbą. Supranta ir perduoda įvairaus pobūdžio žodinius ir nežodinius pranešimus, bendrauja atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, situaciją. Randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją ir tinkamai ją pateikia kitiems;

[...];“

Naudojantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodine medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010) komunikavimo kompetencijos struktūrą būtų galima pavaizduoti taip:

2 paveikslas. Komunikavimo kompetencijos struktūra

Ugdant komunikavimo kompetenciją, ugdomos šios vertybinės nuostatos:

- atsakomybė už informacijos tikslumą ir tikrumą;
- pagarba kito žmogaus nuomonei;
- savo požiūrio gynimas nepažeidžiant savo ir kitų orumo.

Geresnių teksto suvokimo rezultatų pasiekia tie mokiniai, kurių mokytojai:

- dažnai prašo paaiškinti, kaip mokiniai suprato tekstą ar jo dalį;
- reguliariai prašo mokinių rašyti rašinį (esė) ar išplėstus atsakymus į klausimus, susijusius su perskaitytu tekstu;
- prašo palyginti skaitomą tekstą su kitais tekštais.

(Naudotasi Nacionaliniais mokinių pasiekimų tyrimais)

Pažinimo kompetencija

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384) įvade rašoma:

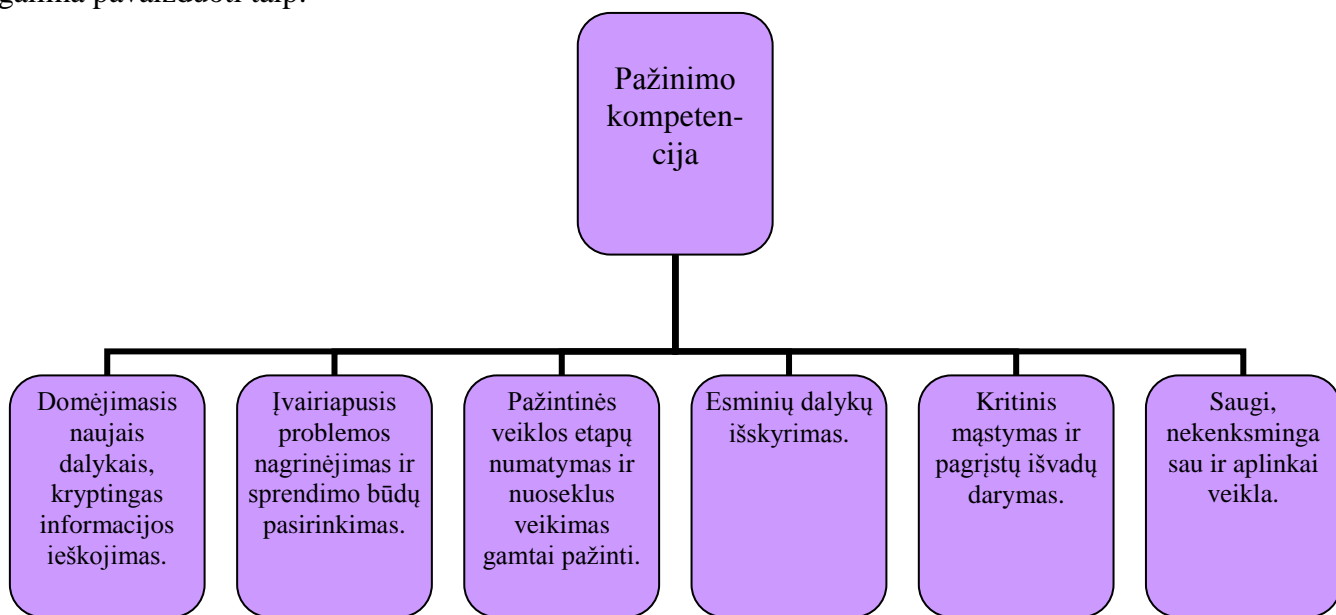
„14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:

[...];

14.3. pažinimo. Siekia pažinti save, domisi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, jos raida. Kryptingai pasirenka ir taiko pažinimo metodus, saugiai tyrinėja, nuosekliai, logiškai, kritiškai mąsto, analizuoja ir sprendžia problemas, daro pagrįstas išvadas. Geba aprašyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais, matematinėmis ir kitomis priemonėmis.

[...];“

Naudojantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodine medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010), pažinimo kompetencijos struktūrą būtų galima pavaizduoti taip:

3 paveikslas. Pažinimo kompetencijos struktūra

Socialinė kompetencija

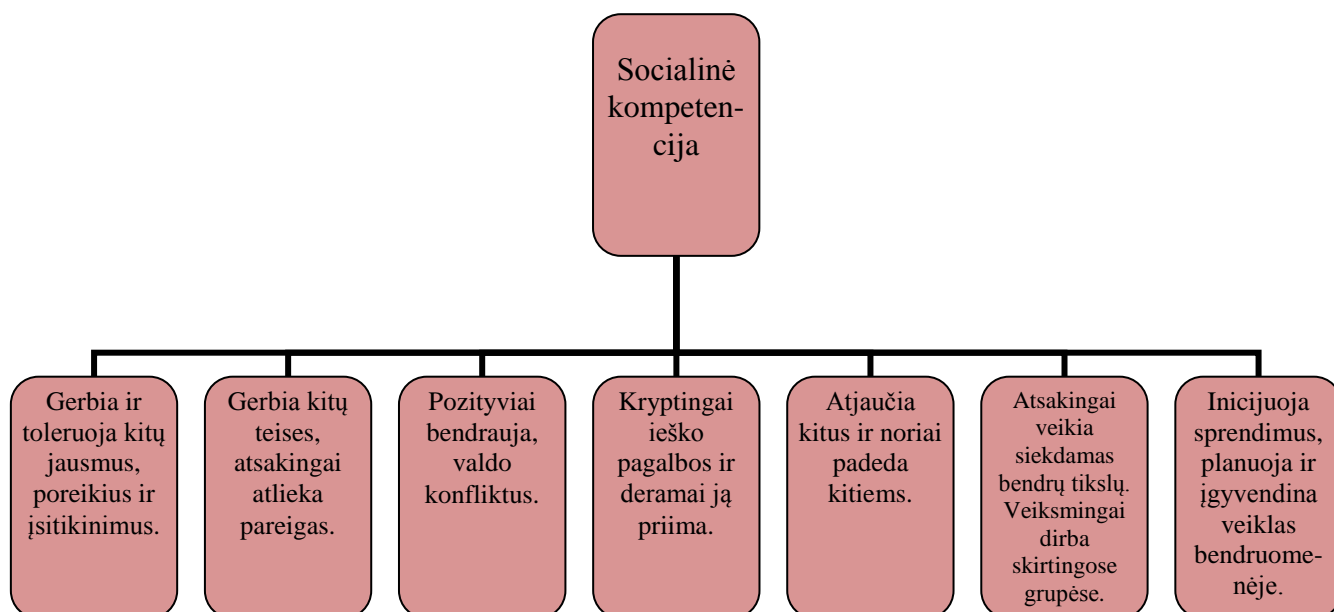
Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384) įvade rašoma:

„14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:
[...];

14.4. socialinę. Gerbia ir toleruoja įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, žino savo ir kitų teises ir pareigas, suvokia save kaip bendruomenės ir visuomenės narį. Konstruktoriai bendradarbiauja siekdamas bendro tikslo, geba valdyti konfliktus, kuria ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda;

[...];“

Naudojantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodine medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010) socialinės kompetencijos struktūrą būtų galima pavaizduoti taip:

1 paveikslas. Socialinės kompetencijos struktūra.

Socialinę kompetenciją trumpai apibrėžiame taip: „Gyvenkime draugiškai! Į žmones ir pasaulį žvelgiu su pagarba, noriai bendrauju ir bendradarbiauju, aktyviai ir atsakingai dalyvauju bendruomenės gyvenime, veikiu kitų labui“.

Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010)

Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija

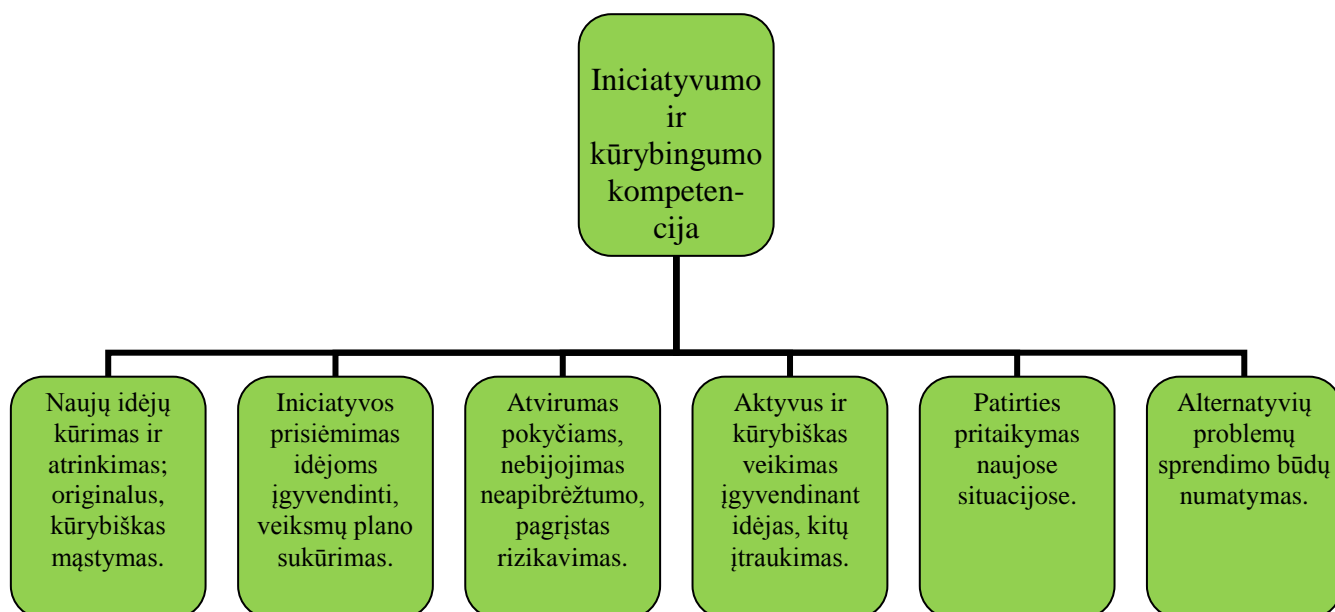
Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384) įvade rašoma:

„14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:
[...];

14.5. iniciatyvumo ir kūrybingumo. Mato idėjų sąsajas ir kuria naujas idėjas, originaliai mąsto, geba pritaikyti patirtį naujose situacijose, numatyti alternatyvius problemų sprendimo būdus. Atviras pokyčiams, nebijo neapibrėžtumo, nežinomybės, pagrįstos rizikos, aktyviai dalyvauja įgyvendinant naujas idėjas, įtraukia kitus.

[...];“

Naudojantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodine medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010), iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos struktūrą būtų galima pavaizduoti taip:

5 paveikslas. *Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos struktūra*

Asmeninė kompetencija

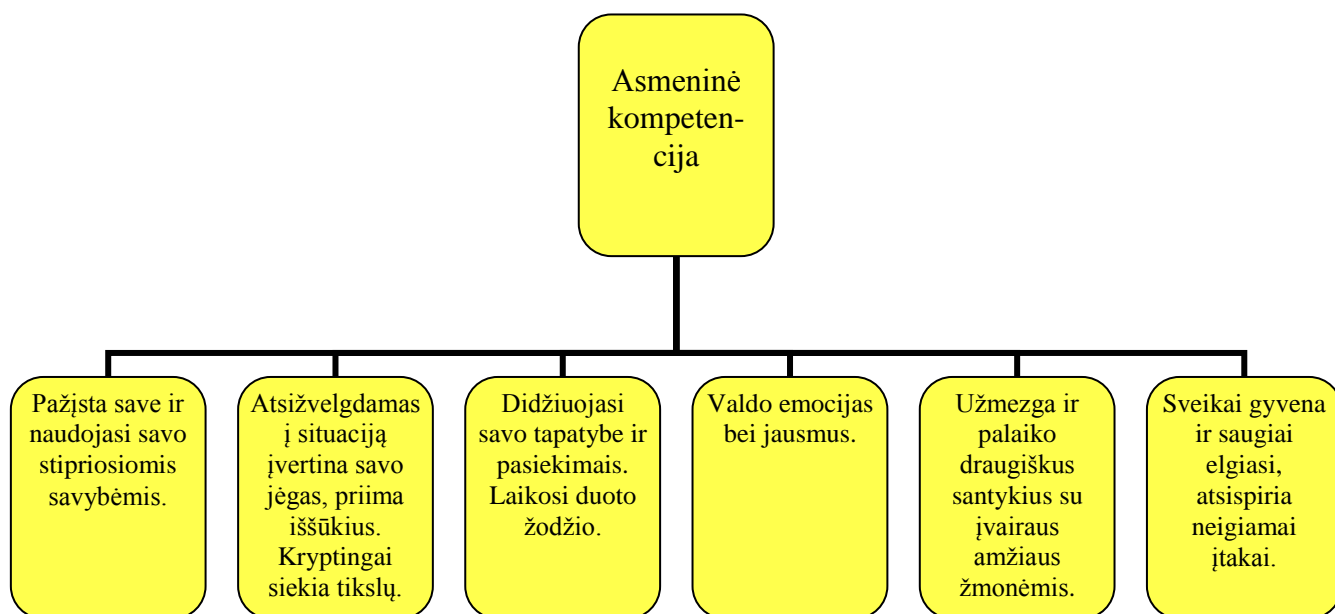
Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384) įvade rašoma:

„14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:
[...];

14.6. asmeninę. Teigiamai vertina save, pasitiki savimi, moka sutelkti jėgas siekdamas užsibrėžtų tikslų. Atsparus nesėkmėms ir konfliktams, moka įveikti stresą, ieškoti paramos ir ją priimti. Sąžiningai ir atsakingai veikia, geba numatyti savo elgesio padarinius, rūpinasi savo ir kitų sveikata, saugiai elgiasi, saugo aplinką.

[...];“

Naudojantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodine medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010), asmeninės kompetencijos struktūrą būtų galima pavaizduoti taip:

6 paveikslas. Asmeninės kompetencijos struktūra

Asmeninę kompetenciją trumpai apibrėžiame taip: „Pats kuriu savo gyvenimą! Pažįstu save ir žinau, ko siekiu. Tikiu, kad galiu surasti savo kelią. Valdau emocijas ir jausmus, neprarandu savigarbos.“

Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė medžiaga „Kompetencijų ugdymas“ (2010)